

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı:1968/52

Karar Sayısı:1969/35

Karar Günü:12/6/1969

Resmi Gazete tarih/sayı:18.5.1970/13497

İtiraz yoluna başvuran : Ermenek Ağır Ceza Mahkemesi.

İtirazın konusu: 4/4/1929 günlü ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 226. maddesinin birinci fıkrasındaki "ağır cezalı cürümlerden maadasında) ve 227. maddesindeki (..... hazır olmaksızın duruşma yapılabilecek olan dâvalarda) ibarelerinin Âneyasa'ya aykırı bulunduğu yolundaki sanık vekilinin iddiasının ciddî ve haklı olduğu kanısı ile Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının 151. maddesine dayanılarak Mahkememize başvurulmuştur.

I. OLAY:

Rüşvet suçundan açılan ve Ermenek Ağır Ceza Mahkemesinin 1968/5 esas sayısını alan dâvada sanığın gelmemesi yüzünden duruşmaya kabul edilmeyen avukatının 8/10/1968 günlü oturumda verdiği dilekçe ile Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun bu duruma yol açan hükümlerinin Âneyasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüş; mahkeme, iddianın ciddî ve haklı olduğu kanısına vararak Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 226. maddesinin bininci fıkrasındaki (Ağır cezalı cürümlerin maadasında) ve 227. maddesindeki (..... hazır olmaksızın duruşma yapabilecek olan dâvalarda) ibarelerinin iptali istemiyle Anayasa Mahkemesine başvurulmasına ve dâvanın geri bırakılmasına 8/10/1968 gününde karar verilmiştir.

III. Yasa metinleri:

1. İtiraz konusu hükümler :

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun bir bölüm hükümlerinin Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen 226. maddesinin birinci fıkrası ve 22J. maddesi şöyledir :

(Madde 226/1- Ağır cezalı cürümlerin maadasında maznunun talebi üzerine mahkeme; kendisini hazır bulundurmak mecburiyetinden varestede tutulabilir.)

(Madde 227- Maznunun, hazır olmaksızın duruşma yapılabilecek olan dâvalarda müdafii göndermeğe selâhiyeti vardır.)

2. Mahkemenin dayandığı Anayasa hükümleri:

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının, mahkemenin gerekçesine dayanak yaptığı hükümleri aşağıda gösterilmiştir:

Madde 8- Kanunlar Anayasa'ya aykırı olamaz

Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır.

Madde 31- Herkes, meşru bütün vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya dâvâlı olarak, iddia ve savunma hakkına sahiptir.

Hiç bir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki dâvaya bakmaktan kaçınamaz.

IV. İlk inceleme :

Anayasa Mahkemesi içtüzüğünün 15. maddesi uyarınca 22/10/1968 gününde yapılan ilk incelemede dosyanın eksikliği olmadığı anlaşıldığından Anayasa'nın 151. ve 22/4/1962 günlü ve 44 sayılı Kanunun 27. maddelerine uygun olarak Anayasa Mahkemesine geldiği görülen işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

V. Esasın incelenmesi:

İtirazın esasına ilişkin rapor, mahkemenin 8/10/1968 günlü ve 1968/5 sayılı yazısına bağlı olarak gelen gerekçeli karar ve ekleri, Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen hükümler, mahkemenin dayandığı Anayasa maddeleri; bunlarla ilgili gerekçeler ve Meclis görüşme tutanakları ve konu ile ilişkisi bulunan öteki metinler okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

1- Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa göre yargılama usulünde genel ilke:

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun "Muhakeme Usulü" başlığını taşıyan ikinci kitabının "Dâvaya duruşma" başlıklı Altıncı Faslı incelenince görülür ki bu yasada "yüze karşı yargılama usulü" bir başka deyimle sanığın duruşmada hazır bulunması zorunluğu, genel ilke olarak kabul edilmiştir. Mahkemeye gelmemiş olan sanık hakkında duruşma yapılamaz (Değişik madde 223). Mahkemeye gelen sanık duruşmanın devamı süresinde hazır bulunur; savuşmasını önlemek üzere mahkeme başkanı gerekli tedbirleri alır ve duruşmaya ara verildiği sürece sanığı nezaret altına dahi aldirabilir (Değişik madde 224).

Bu ilke, en başta sanığın savunma hakkına verilen büyük önemi anlatır. Duruşmada hazır bulunan sanığın suçlamayı ve suçlamanın dayanaklarını aracısız olarak öğreneceği; ileri sürülen her yeni delile karşı gerek tutumuyla, gerek cevaplarıyla olumlu bir hava yaratabileceği; kişiliği, görünüşü, davranışlarıyla mahkeme üzerinde elverişli izlenimler bırakabileceği gibi, cezanın şahsileştirilmesini de kolaylaştıracağı ortadadır. Mahkemenin gerçeği bulmasına; doğru, adaletli, süratli bir karara varmasına sanığın, duruşmada hazır olmak yoluyla önemli bir katkıda bulunacağı söz götürmez. Özellikle ağır cezalı suçların toplum üzerindeki tepkisini sanığın duruşmada hazır bulunuşunun dengeleyip yumuşatacağı da bilinen bir gerçektir.

İşte bütün bu nedenlerle Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu "yüze karşı yargılama" usulünü genel ilke olarak benimsemiş ve sanığın duruşmada hazır bulunmasına bir hak ve bir ödev niteliği vermiştir.

2- "Yüze karşı yargılama" usulünde istisnalar :

"Yüze karşı yargılama" usulünün her suçta uygulanmasında ve soruşturmanın sonuna kadar sürdürülmesinden ortaya bir takım sakıncaların çıkması her zaman için beklenebilir. Sanığın gereksiz yere tedirgin edilmesi veya duruşmada hazır bulunma hakkında kötüye kullanması, davanın uzun zaman bitirilmemesi bu usulün belli başlı sakıncaları arasındadır. Onun içindir ki Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, aşağıda açıklanan örneklerden anlaşılacağı üzere, genci kuralın İstisnalarına da yer vermiş ve kimi bitirilmesine olanak tanımıştır. Bununla birlikte kanun, bu konuda mahkemenin takdir hakkına büyük önem vermekte ve 229. maddesiyle "Mahkeme, sanığın bizzat hazır bulunmasına ve ihzar veya tevkif müzekkeresiyle zorla getirilmesine her vakit karar verebilir" kuralını koymaktadır.

a) Soruşturmanın konusu olan suç, yalnız veya birlikte olarak para cezasını, hafif hapis ve zoralmı cezalarını gerektiriyorsa sanık gelmese bile duruşma yapılır. Bu gibi hallerde sanığa gönderilecek celpnamele kendisi gelmese bile duruşmanın yapılabileceği yazılır (Madde 225).

b) Ağır cezalı cürümlerden maadasında sanığın istemi üzerine mahkeme, kendisini hazır bulundurmak mecburiyetinden vareste tutabilir (Madde 226/1).

c) Sanığın duruşmadan savuşması veya verilen arayı İzleyen duruşmaya gelmemesi hallerinde dava üzerinde daha önce kendisi sorguya çekilmiş ve artık huzuru mahkemece gerekli görülmemiş olursa dava gıyabında bitirilebilir (Değişik madde 224/2).

ç) Bir gaibin aleyhindeki soruşturma konusu suç, para cezasını veya zoralımı yahut her ikisini gerektiriyorsa hakkında duruşma açılabilir. (Madde 270/1).

d) Şahsi dava sanığı yalnız olarak veya kendisine yardım için bir avukat bulundurarak duruşmada hazır bulunabileceği gibi vekaletnamesi olan bir avukat tarafından da kendisini temsil ettirebilir. Mahkeme sanığın bizzat hazır bulunmasını buyurabilir ve hakkında ihzar müzekkeresi dahi verebilir (Madde 356).

3- Müdafî gönderme yetkisi:

Kanun, sanık hazır olmaksızın duruşma yapılabilecek olan dâvalarda sanığa müdafî gönderme yetkisini tanımıştır. (Madde 227). Şahsi dâva sanığı ve gaip için müdafî gönderme yetkisi özel bölümlerinde yer almaktadır (Madde 356 ve 273) Bunların dışında sanık hazır olmaksızın duruşma yapılabilecek olan dâvalar, kanunun 225. ve 226. maddeleri kapsamına giren yani yalnız veya birlikte para cezasını, hafif hapsi ve zoralım gerektiren suçlara ilişkin dâvalarla ağır cezalı cürümlerin dışında kalıp sanıkların istemleri üzerine, hazır bulunma zorunluluğundan vareste tutulmalarına karar verilmiş dâvalardır.

Değişik 224. maddenin ikinci fıkrasında öngörülen durumu "sanık hazır olmak sızın duruşma yapılabilecek olan dâvalar" deviminin kapsamı içinde düşünmek mümkün değildir. Çünkü bu fıkra sanık hazır olmaksızın duruşma yapılabilecek olan davalara ilişkin bir hüküm getirmemekte; yalnızca sanığın duruşmadan savuşması veya sonraki duruşmaya gelmemesi halinde kendisi dâva üzerinde daha önce sorguya çekilmiş ve artık huzuru gereksiz bulunmuş ise; böylece bitecek duruma gelmiş davanın gıyapta bitirilmesine olanak sağlamaktadır. Böyle bir durum da sanığın müdafî gönderme yetkisinden söz edilemeyeceği ve 227. maddenin uygulama yeri olmadığı ortadadır.

Kanunun duruşma yapılabilmesi için sanığın hazır bulunmasını istisnai olarak şart kılmadığı dâvalarda bu gibilerine müdafî gönderme yetkisinin tanınması, kendilerini hiç değilse müdafî aracılığı ile savunabilmeleri sağlama ereğini taşır. Esas kural duruşmanın sanığın yüzüne karşı yapılması olduğuna göre bu kural kapsamına giren, başka deyimle ağır cezalı cürümlere ilişkin bulunan dâvalarda sanığın duruşmada hazır bulunmaması ve yerine müdafî göndermesi söz konusu olamaz.

4 - Ağır cezalı cürümlere ilişkin dâvalarda sanığın duruşmada hazır bulunması zorunluğunu koyan ve müdafî göndermesini önleyen hükümlerin Anayasa'ya aykırı olup olmadığı sorunu:

"Yüze karşı yargılama" usulünün, sanığın savunma hakkını, hatta kendine rağmen, koruyan ve güçlendiren bir düzen; sanığa tanınmış başlıca bir güvence olduğuna yukarıda değinilmişti. Öte yandan bu usulün mahkemenin doğru, süratli ve adaletli bir karara varmasına da yardımcı olduğu yine yukarıda yeterince açıklanmıştır. Onun için bu yönler üzerinde yemden ve ayrıca durmanın yeri yoktur.

Kanunun ağır cezalı cürümlere ilişkin dâvalarda genel ilkeye istisna tanınmaması, bu dâvaların altında sanıklar için çok ağır ve acı sonların saklı bulunması olasılığından ileri gelir. Böylesine çok ağır sonuçlar doğurabilecek bir dâvada sanığın tüm savunma yollarından

Esas Sayısı:1968/52
Karar Sayısı:1969/35

yararlanması; mahkemenin de gerçeği araştırmada çok daha titiz ve dikkatli davranması ve sanığın duruşmada sürekli olarak hazır bulunmasının sağlayacağı olanakları değerlendirmesi gereklidir. Onun için kanun ağır cezalı cürümlere ilişkin dâvalarda sanığı duruşmada hazır bulunmaya ve gelişmeleri zamanında ve bizzat izlemeye zorlamakta; kendi yerine bir müdafî göndermesini engellemekle onu, bu zorunluğa uymaya yöneltmektedir. Öte yandan duruşmada hazır bulunan sanığın ayrıca bir müdafî aracılığıyla da kendisini savunabileceği ortadadır.

Demek ki Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 226. ve 227. maddelerinde yer alan itiraz konusu hükümlerin, hak arama hürriyetini ve Anayasa'nın 31. maddesiyle herkese tanınan "meşru bütün vasıta ve yollardan yararlanarak: yargı mercileri önünde iddia ve savunmada bulunma" hakkını zedeler yönleri yoktur. Tam tersine bu hükümler, iddia ve savunma hakkını destekler ve teminata bağlar niteliktedir. Şu duruma göre Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 226. maddesinin birinci fıkrasındaki ağır cezalı cürümlerde sanığın duruşmada hazır bulunma zorunluğundan varestede tutulmasını önleyen "ağır cezalı cürümlerden maadasında" ibaresi ile 227. maddedeki ağır cezalı cürümler sanığına müdafî gönderme yetkisinin tanınmasını engelliyen "hazır olmaksızın duruşma yapılabilecek olan dâvalarda" ibaresinin, Anayasa'nın 31. ve dolayısıyla 8. maddelerine aykırılıkları yoktur. Bunların Anayasa'nın başka hükümleriyle çelişmesi de söz konusu değildir. İtirazın reddi gerekir.

227. maddedeki "hazır olmaksızın duruşma yapılabilecek olan dâvalarda" ibaresi yönünden Muhittin Gürün sonuca katılmakla birlikte gerekçeye katılmamıştır.

VI. Sonuç :

1- Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 226. maddesinin birinci fıkrasındaki "Ağır cezalı cürümlerin maadasında" ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın bu bölümünün reddine oybirliğiyle;

2- Aynı Kanunun 227. maddesindeki "hazır olmaksızın duruşma yapılabilecek olan dâvalarda" ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın bu bölümünün de reddine sonuçta oybirliği ile ve gerekçede Muhittin Gürün'ün, karşı oyu ile 12/6/1969 gününde karar verildi

Başkanvekili Lütfi Ömerbaş	Üye İhsan Keçecioğlu	Üye Feyzullah Uslu	Üye A. Şeref Hocaoğlu
Üye Fazlı Öztan	Üye Celâlettin Kuralmen	Üye Hakkı Ketenoğlu	Üye Fazıl Uluocak
Üye Sait Koçak	Üye Avni Givda	Üye İhsan Ecemiş	Üye Recai Seçkin

Üye
Ahmet Akar

Üye
Halit ZARBUN

Üye
Muhittin GÜRÜN

KARŞIOY YAZISI

Mahkememizin yukarıki kararında 968/52-1969/35, 1412 sayılı Ceza Yargılamaları Usulü Kanununun değişik 224. maddesinin son fıkrasında yer alan yetkinin mahkemece kullanılması suretiyle sanığın gıyabında bitirilmesine karar verilen davanın, kanunun 227. maddesinde öngörülen dâvalardan sayılması mümkün olmadığı cihetle böyle bir dâvanın sanığının da müdafî gönderemeyeceği sonucuna varılmakta vb bu bakımdan da söz konusu hükümde Anayasa'ya aykırılık olmadığı görüşü, dolaylı olarak benimsenmiş bulunmaktadır.

Halbuki Anayasa'nın 31. maddesi, herkese, davacı veya dâvâlı olarak meşru bütün vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde iddia ve savunmada bulunma hakkını, bir temel hak olarak tanımıştır. Ceza Yargılamaları Usulü Kanununun 223-229 uncu maddeleri birlikte incelenecek olursa, duruşmada sanığın bizzat hazır bulunması, esas ilke olarak kabul olunmak suretiyle Anayasa'nın 31. maddesindeki savunma hakkının eksiksiz kullanılmasına imkân sağlanmış bulunmaktadır. Her ne kadar bu ilkenin istisnası olarak söz konusu maddelerde baz; nedenlerle sanığın hazır bulunmasından vazgeçilmek suretiyle de dâvaya bakılabilmesi kabul edilmiş ise de kanunun 227. maddesinde, bu gibi hallerde (Maznunun hazır olmaksızın duruşma yapılabilecek olan dâvalarda müdafî göndermeğe salâhiyeti vardır) denilmek suretiyle Anayasa'nın 31. maddesindeki savunma hakkının gereği gibi kullanılabilmesi saklı tutulmuştur. 227. maddede, mutlak olarak (Maznun hazır olmaksızın duruşma yapılabilecek olan dâvalar) dan söz edildiğine göre sanık hazır olmadan da duruşmaya devam olunabilmesinin kanunla kabul edilmiş bulunduğu bütün hallerde, sanığın müdafî göndermeğe yetkili olduğu meydandadır.

Ceza Yargılamaları Usulü Kanununun yukarıda söz konusu edilen değişik 224. maddesinin son fıkrasındaki kayıt ve şartlar altında, sanık hazır olmasa da gıyabında dâvanın bitirilebileceği hususunda mahkemeye verilmiş olan yetkinin kullanılması halinde de 227. maddede öngörülmüş bulunan nitelikte yani sanığı hazır olmaksızın duruşma yapılabilecek olan, bir dâva durumu ortaya çıkmış demektir. Binaenaleyh, böyle bir dâva duruşmasının sanığı da 227. maddenin mutlak hükmüne dayanarak müdafî gönderme hakkına sahiptir ve bu sebeple de ortada Anayasa'nın 31. maddesine aykırı bir durum söz konusu değildir. Şayet, mahkememizin yukarıki kararında öngörüldüğü gibi, değişik 224. maddenin son fıkrasında sözü edilen ve sanık hazır olmaksızın dâvayı sonuçlandırmaya yetki veren hükmün, 227. maddenin kapsamı dışında olduğu kabul edilirse sanığa, gıyabında duruşma yapıldığı halde savunma hakkı tanınmamış olurki bu takdirde Anayasa'nın 31. maddesine aykırı bir durum ortaya çıkar. Her ne kadar yargı organlarındaki uygulamaların da bu yolda olduğu anlaşılmakta ise de kanunun ve Anayasa'nın açık hükümleri karşısında uygulamaya hâkim olan görüşü paylaşmak mümkün değildir. Sanığın duruşmadan savuşmuş olmasını veya duruşmaya gelmemiş bulunmasını, savunma hakkını kullanmaktan da kendi rızasıyla vazgeçmiş bulunduğu yolunda yorumlamak caiz olmadığı gibi (Nitekim bu dâvada sanığın müdafî gönderdiği, fakat kabul edilmediği dosyadan anlaşılmaktadır.) Bu durumların.

Esas Sayısı:1968/52
Karar Sayısı:1969/35

Anayasa ile tanınmış bir temel hakkın kullandırılmaması için haklı bir neden sayılamıyacağı da ortadadır.

Bu sebeplerle kararda açıklanan gerekçenin konuya ilişkin olan bölümüne katılmamaktayım.

Üye
Muhittin Gürün